

Vplyvy koronakrízy na rôzne generácie

Vplyvy koronakrízy sa výrazne líšia naprieč generáciami. Deti a študenti trpia zníženou dostupnosťou a kvalitou vzdelávania, čo bude mať negatívny dosah na ich celoživotné príjmy. V priemere túto stratu odhadujeme na 10 mesiacov príjmu, rozložené na viacero desaťročí. Pracujúci a podnikatelia sú vystavení zníženiu príjmov v tomto a budúcim roku, ako aj hrozbe straty zamestnania či podnikania. V priemere straty príjmu dosahujú 1 až 2 mesiace príjmu, ale pri vysokých nerovnostiach. Časť z týchto strát je možné zmierniť alebo aspoň kompenzovať vládnymi politikami. Príjmy a majetok seniorov počas krízy nie sú ohrozené a môžu dokonca vzrásť, sú však najväčšími obeťami samotnej pandémie. Stredná dĺžka života seniorov by mohla tento rok klesnúť o 0,15 mesiaca – tieto účinky sú však extrémne nerovnomerné, niektorí seniori stratia viac ako desaťročie života a drvivá väčšina vďaka protiepidemickým opatreniam nebude zasiahnutá.

Koronakríza má veľmi rôzne vplyvy na jednotlivé generácie obyvateľstva. Priame účinky epidémie doliehajú výrazne viac na starších ľudí. Bez účinných protiopatrení by bola úmrtnosť na koronavírus katastrofálna – tieto opatrenia však znižujú príjmy alebo zhoršujú perspektívu najmä mladšej a strednej generácie. V tomto komentári zhrnieme vplyvy koronakrízy na tri skupiny obyvateľstva: deti, pracujúcich a seniorov.

Deti

Deti sú pomerne málo ohrozené samotnou infekciou koronavírusom, keďže máva u nich skôr ľahký priebeh. Sú však významne ovplyvnené karanténymi opatreniami. Na Slovensku bola veľká časť škôl zatvorená od marca do júna tohto roku a znovu od októbra až do decembra. Celkovo teda školopovinné deti stratili skoro celý školský rok.

Analytické komentáre nie sú oficiálnym stanoviskom Národnej banky Slovenska. Prezentujú názory analytikov úseku meny, štatistiky a výskumu (ÚMS). Šírenie je povolené bez predchádzajúceho súhlasu, avšak s uvedením zdroja „Analytici ÚMS“. Ak nie je uvedené inak, časové rady sú sezónne očistené použitím vlastných sezónnych modelov.

Podľa prieskumu Ministerstva školstva medzi základnými a strednými školami po prvej vlnе koronakrízy nebolo do dištančného vzdelávania zapojených 7,5 % žiakov a ďalších 18,5 % sa zapájalo len offline. Až 80% učiteľov sa necítilo komfortne pri využívaní online nástrojov (Ostertágová a Čokyňa, 2020). Aj deti, ktoré sa zúčastňovali online vzdelávania, pravdepodobne nenadobudli toľko znalostí a schopností, ako pri štandardnej výuke. Podľa odhadov Engzell a kol. (2020) na holandských dátach je (ne)efektivita dištančnej výuky skoro rovnaká, ako keby sa vôbec nevyučovalo. Slovenský školský systém sa k preberaným látkam periodicky vracia, a teda časť zo znalostí môžu deti nadobudnúť pri ďalšom cykle, prípadne pri zefektívnení výuky v budúcnosti. Ak však veríme, že opakovanie nie je zbytočné, resp. že súčasný systém vzdelávania nie je jednoduché bez iných strát zefektívniť, tak ani výpadky učenia sa počas krízy nebude možné plne kompenzovať.

Odhady zníženej kvality vzdelania sa dajú skombinovať s existujúcimi odhadmi vzťahov medzi vzdelaním a celoživotnými príjmami. Hellebrandt (2020) odhaduje, že celoživotné príjmy Slovenských žiakov môžu klesnúť až o 1 %. S menej optimistickými predpokladmi pracujú Hanushek a Woessmann (2020) z OECD alebo Azevedo a kol. (2020) zo Svetovej banky, podľa ktorých príjmy môžu klesnúť až o 3 %. Pri očakávanej 42-ročnej kariére je to ekvivalent 5-15 mesiacov príjmu.

Tieto straty sa negatívne prejavia nielen na budúcich príjmoch študentov, ale aj na príjmoch starších generácií. V priemere nižšia produktivita v ekonomike zníži produktivitu a teda aj príjmy aj starších pracovníkov, čo sa prejaví aj v nižších výnosoch z dôchodkového poistenia či sporenia. Negatívne teda budú zasiahnuté aj staršie generácie.

Okrem kvality vzdelávania a ohrozenia budúcich príjmov sú deti pravdepodobne silnejšie zasiahnuté aj obmedzením sociálnych kontaktov. Podľa Benedikovičovej (2020) nedostatok kontaktov najviac ohrozuje tínedžerov. Prieskum SAV medzi dospelými ukazuje, že najmladšia kategória je najviac ohrozená depresiou v súvislosti s koronakrízou (Lukovičová, 2020).

Dištančné vyučovanie má nerovnomerné vplyvy na rôzne sociálne skupiny. Žiaci zo sociálne slabšieho prostredia alebo marginalizovaných rómskych komunit sú postihnutí podstatne silnejšie (Ostertágová a Čokyňa, 2020). Tiež záleží na type školy – tie s potrebou praktickej výuky, ako napr. priemyslovky alebo umelecké školy, budú zasiahnuté silnejšie. Dištančná výuka je nevhodná pre deti s potrebou asistentov alebo poruchami vnímania. Vzdelanejší rodičia dokážu čiastočne kompenzovať nižšiu kvalitu vzdelávania (Engzell a kol., 2020).

Zdroj: forbes.cz

Pracujúci

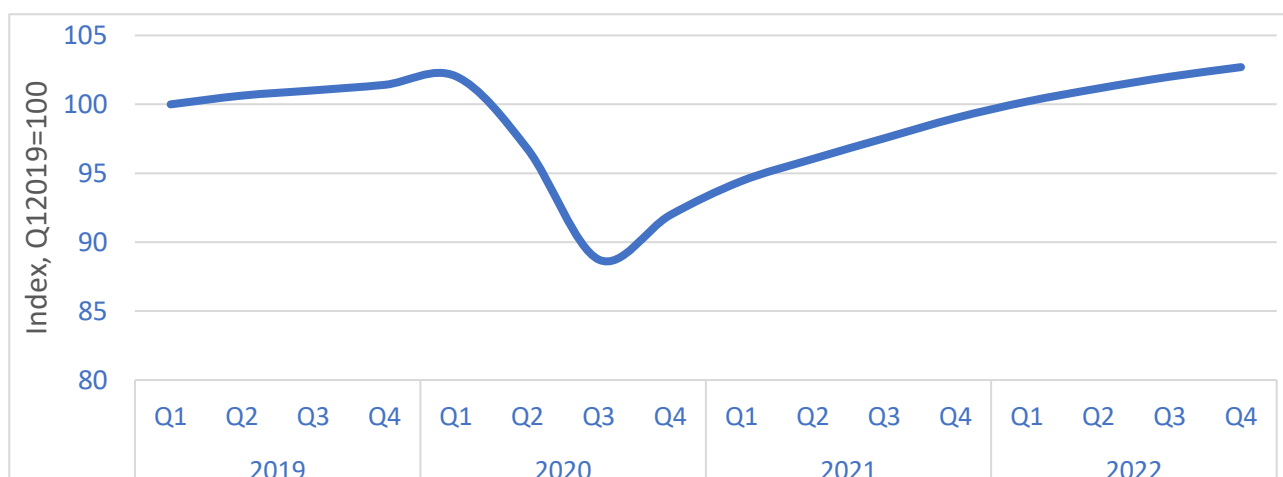
Pracovne aktívni, vrátane podnikateľov, sú najviac ovplyvnení hlbokou ekonomickou krízou, ktorú spôsobila pandémia. Podľa prieskumu NBS medzi zadlženými domácnosťami klesli príjmy slovenských domácností o asi 10 % v porovnaní s predkrízovou situáciou (Cesnak a kol., 2020b). Dosahy krízy sú však medzi domácnosťami veľmi nerovnomerne rozložené. Asi 0,5 %

domácností prišlo o skoro celý príjem, 5 % stratilo až polovicu príjmov, kým polovica domácností necíti pokles príjmu a jednému percentu sa príjmy pre pandémiu dokonca zvýšili (Cesnak a kol., 2020a).

Súčasná kríza je najhlbšia v histórii Slovenska, ale bude pravdepodobne trvať iba do budúceho roku (Graf 1). Očakávaný výpadok HDP podľa poslednej predikcie NBS je podobný priemerným očakávaniam domácností o poklese príjmov. Aj s prihliadnutím na veľkú nerovnomernosť vplyvov medzi jednotlivými domácnosťami v priemere stratia pracujúci asi 1 až 2 mesiace príjmov. Zvýšenie nezamestnanosti je síce nižšie než v iných krízach, ale predsa len ide o citelné až 2 percentuálne body (Graf 2) a návrat na predkrízové úrovne môže trvať až tri roky. Niektoré sektory ekonomiky prejdú aj v dôsledku krízy trvalými zmenami a ani po skončení pandémie sa nevrátia na predkrízovú úroveň – napr. kongresová turistika bude musieť nastálo ustúpiť online kontaktom, alebo kamenné obchody online nakupovaniu. Kríza teda zvýrazní potrebu rekvalifikácie v niektorých odvetviach.

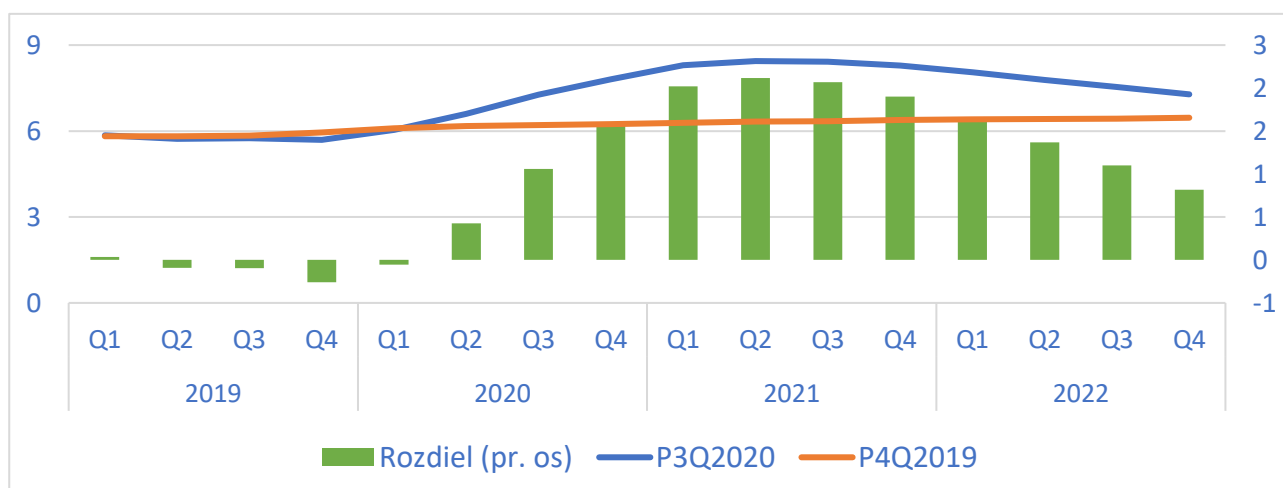
Najsilnejšie sú krízou zasiahnuté domácnosti s vysokým dlhom – do 1% zadlžených domácností nebude schopných pokračovať v splácaní, živnostníci, pracujúci v kontaktných službách a nižšie vzdelaní (Cesnak a kol., 2020a, 2020b).

Graf 1. Očakávaný vývoj HDP na Slovensku

Zdroj: Strednodobá predikcia NBS, P3Q2020.

Graf 2. Odhad vývoja a nárastu nezamestnanosti na Slovensku (p.b.)

Zdroj: Strednodobá predikcia NBS, P4Q2019 a P3Q2020.

Rezervy domácností, t.j. likvidné finančné aktíva, by pred krízou vystačili štvrtine domácností na menej ako jeden mesiac a necelej polovici domácností na menej ako tri mesiace. Hoci asi 45 % domácností má rezervy na viac ako 6 mesiacov, kríza silnejšie postihla domácnosti s nižšími rezervami a tie sú v súčasnosti už pravdepodobne vyčerpané (Cupák a kol., 2020). Podobne pri firmách sa odhaduje, že tvrdé karanténne opatrenia dlhšie ako tri mesiace začnú výrazne zvyšovať insolventnosť podnikov (Buchta a kol., 2020).

Zdroj: Stillhelfer, wikimedia commons.

Seniori

Seniori sú najvýraznejšie zasiahnutí samotnou pandémiou. Na druhej strane ich ekonomická situácia sa nezhoršuje, skôr naopak. Ich príjmy z dôchodkov sú stabilné a boli v tomto roku valorizované podľa štandardnej úpravy. Okrem toho trinásť dôchodky, aj keď nie sú nárokovateľné, sa v tomto roku zvýšia o viac ako polovicu (z celkovo 150 mil. eur v roku 2019 na viac ako 300 mil. eur v roku 2020), hoci zvýšenie je

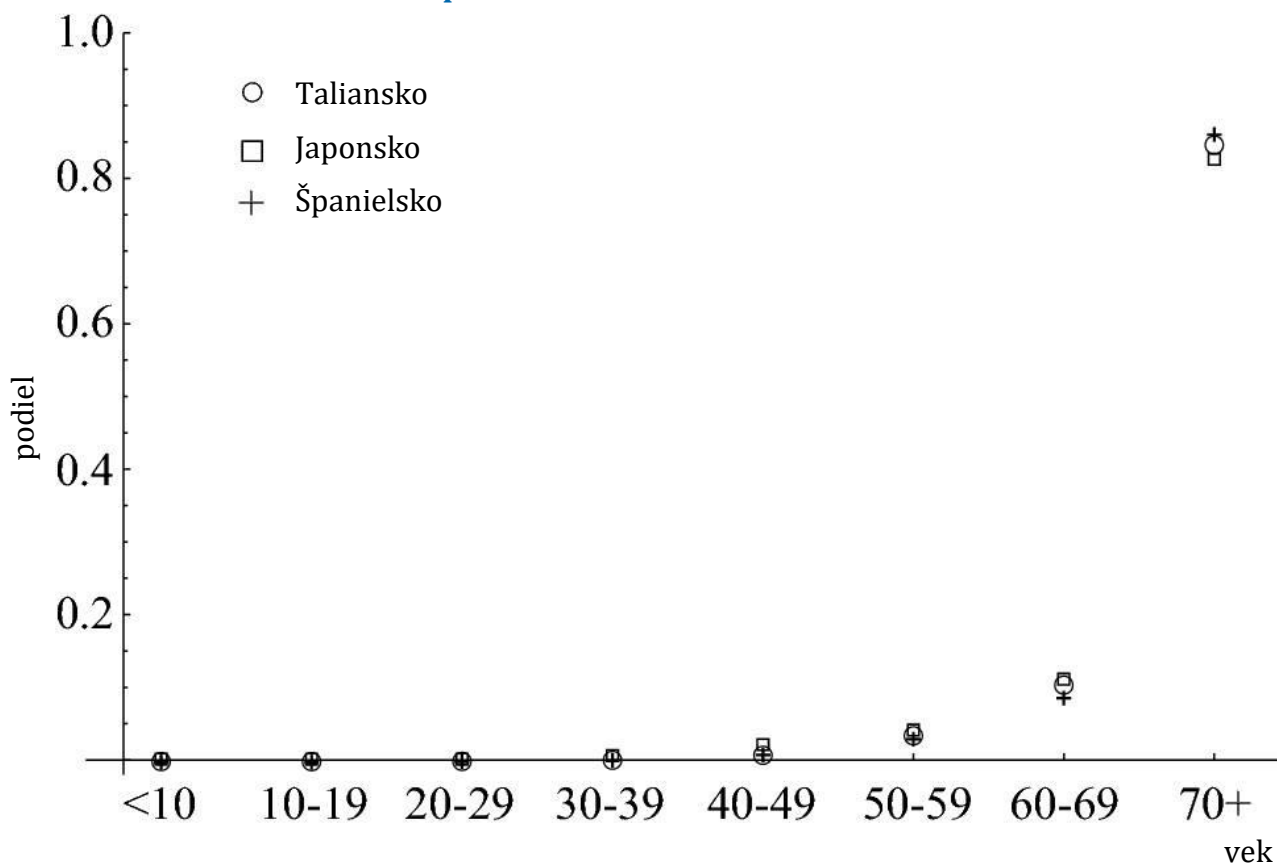
nižšie než bolo schválené tesne pred voľbami. Celkové bohatstvo seniorov mohlo kvôli koronakríze tiež skôr vzrásť, keďže sú často majiteľmi nehnuteľností či iných aktív, ktorých ceny v súčasnosti vzrástli – aj ako dôsledok nízkych úrokových sadzieb (čo je jednou z politík Európskej centrálnej banky na zmiernenie vplyvov koronakrízy). Ceny nehnuteľností podľa NBS vzrástli v tomto roku o 11%.

Ako už bolo spomínané, seniori sú najviac vystavení samotným zdravotným vplyvom pandémie. V súčasnosti eviduje Slovensko viac ako 1000 úmrtí spojených s koronavírusom a denne pribúda ďalších 30. Keďže väčšina úmrtí sú seniori (Graf 3), do konca tohto roka môžeme mať asi 1500 úmrtí seniorov. Odhaduje sa, že každé takéto úmrtie predstavuje medzi 9 až 13 stratených rokov života (Quast a kol., 2020 alebo Elledge, 2020). V prepočte to znamená zníženie strednej dĺžky života seniorov o 0,15 mesiaca – avšak s extrémne nerovnomernými účinkami.

Záver

Vplyvy koronakrízy na jednotlivé generácie sa líšia viac-menej vo všetkých faktoroch. Z pohľadu veľkosti sa javia byť jednoznačne najväčšie dosahy na školopovinné deti. Z pohľadu možnosti kompenzovať tieto vplyvy hospodárskymi politikami je najdôležitejšie zabránenie nekontrolovateľnému šíreniu epidémie – čo prospieva najmä seniorom. Čiastočne, ale nie úplne, sú kompenzovateľné výpadky príjmov alebo strata zamestnania pracujúcich. Z časového hľadiska sú najrýchlejšie viditeľné zdravotné následky a strata príjmov, v strednodobom horizonte budú viditeľné straty zamestnania pracujúcich a v horizonte desaťročí sa budú stále prejavovať následky na vzdelaní a produktivite súčasných žiakov a študentov. Účinky pandémie a krízy sú zároveň veľmi nerovnomerne rozdelené: najviac to vidno na senioroch a ďalších osobách, ktorí sa nakazili či nakazia samotným vírusom, značné nerovnosti sú však aj v príjmových vplyvoch krízy na pracovne aktívnych a tiež na vzdelaní študentov.

Graf 3. Odhadovaná smrtnosť po infekcii koronavírusom v závislosti na veku

Zdroj: Omori a spol.

Martin Šuster

analytici@nbs.sk

Referencie

- Azevedo, J. P., Hasan, A., Goldemberg, D., Iqbal, S. A. a Geven, K.: [Simulating the Potential Impacts of COVID-19 School Closures on Schooling and Learning Outcomes](#), World Bank Policy Research Working Paper No. 9284. 2020
- Benedikovičová, M.: [Tínedžerom bez školy nezakazujte mobil. Pre pandémiu majú depresie](#), Denník N. 2020
- Buchta, Š., Lalinský, T. a Peter, R.: [Majú firmy finančné rezervy na prekonanie koronakrízy?](#) Analytický komentár NBS č 80. 2020
- Cesnak, M., Cupák, A., Jurašková Kucserová, J., Jurča, P., Klacso, J., Košútová, A., Moravčík, A., Šuster, M. (2020a). [Vplyv koronakrízy na finančnú situáciu a očakávania zadlžených domácností](#). Príležitostná štúdia NBS č. 3/2020.
- Cesnak, M., Cupák A., Klacso, J. a Šuster, M.: [Prieskum zadlžených domácností – výsledky tretej vlny](#). Analytický komentár NBS č 93. 2020

- Cupák, A., Klacso, J. a Šuster, M.: [Majú slovenské domácnosti rezervy pred krízou?](#) Analytický komentár NBS č 78. 2020
- Elledge, S. J.: [2.5 Million Person-Years of Life Have Been Lost Due to COVID-19 in the United States](#), medRxiv. 2020
- Engzell, P. a Frey, A. a Verhagen, A.: [The collateral damage to children's education during lockdown](#), VoxEU. 2020
- Hanushek, E. A. a Woessmann, L.: [The economic impacts of learning losses](#), OECD Education Working Paper. No. 225. 2020
- Hellebrandt, T.: [Koľko ukrojí koronakríza z budúcich príjmov dnešných detí?](#), Denník E. 2020
- Lukovičová, M.: [Mladí stále prežívajú pandémiu ťažšie](#), Aktuality SAV. 2020
- Omori, R., Matsuyama, R. a Nakata, Y.: [The age distribution of mortality from novel coronavirus disease \(COVID-19\) suggests no large difference of susceptibility by age](#), Scientific Reports no. 10, 16642. 2020
- Ostertágová, A. a Čokyňa, J.: [Hlavné zistenia z dotazníkového prieskumu v základných a stredných školách o priebehu dištančnej výučby v školskom roku 2019/2020](#), Inštitút vzdelávacej politiky Ministerstva školstva. 2020
- Quast, T., Andel, R., Gregory, S. a Storch, E. A.: [Years of life lost associated with COVID-19 deaths in the United States](#), *Journal of Public Health*, Volume 42, Issue 4, December 2020